

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ТЕРОРИЗМ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 32:[351.862.4:316.32]

Вінникова Н. А.

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

ПОЛІТИКО-ТВОРЧІ ТРЕНДИ У СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Формування глобальної архітектури владних відносин обумовлює виникнення нових процедурних аспектів політико-творчої сфери, у першу чергу в її ключовому вимірі – процесі прийняття управлінських рішень. Аналізуються тенденції, які визначають динаміку глобальних політичних процесів. Визначено детермінанти творення політичних рішень у глобальних моделях управління.

Ключові слова: політичне рішення, глобальне управління, політичне регулювання, легітимація.

Винникова Н.А.

ПОЛИТИКО-ТВОРЧЕСКИЕ ТРЕНДЫ В СИСТЕМЕ ГЛОБАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Формирование глобальной архитектуры отношений власти обуславливает возникновение новых процедурных аспектов политико-творческой сферы, в первую очередь в ее ключевом измерении – процессе принятия управленческих решений. Анализируются тенденции, обуславливающие динамику глобальных политических процессов. Определены детерминанты создания политических решений в глобальных моделях управления.

Ключевые слова: политическое решение, глобальное управление, политическое регулирование, легитимация.

Vinnykova N.

POLICY-MAKING TRENDS IN SYSTEM OF GLOBAL GOVERNANCE

Formation of the global architecture of power relations rise to new procedural aspects policy-making areas, especially in its key terms – terms of decision-making. The paper presents an analysis of trends that determines the dynamics of global political processes. Defined determinants making political decisions in global models of governance.

Key words: political decision, global governance, political regulation, legitimation.

Розквіт глобалізаційних процесів характеризується суперечливими і спірними наслідками. Глобалізація, проявляючи себе як процес забезпечення економічного зростання, водночас призводить до надмірної концентрації багатства в окремих секторах і збільшення нерівності всередині країн та між ними. Одна з основних причин

такого дисбалансу полягає в недоліках регулювання у першу чергу економічної та фінансової сфер, а також соціальної та інших галузей, що пов'язано з очевидною неефективністю наявних механізмів глобального управління.

Глобальна економічна криза і спроби подолати її наслідки вивели на порядок денний питання нових форм регуляції і моделей прийняття політичних рішень. Прояви суспільної реакції на рецесію, що

затягнулась (від акцій громадянської непокори („Завоюй Уол-Стрит”, „Обурені” („Indignados”) та ін.), до посилення відцентрових тенденцій в окремих державах Європи (масова підтримка громадськістю сепаратистських намірів Каталонії в Іспанії, та Шотландії у Великобританії) є свідченням того, що національний рівень урядування є вкрай вразливим до проявів глобалізації, і не може виключно самостійно забезпечувати розв’язання проблем, які стоять перед громадянами. Водночас кризові явища виявили інституційну „слабкість” наднаціональних механізмів регулювання і, як наслідок, падіння легітимності рішень, що приймаються, та зниження довіри до глобальних моделей управління в цілому.

Гострота цієї проблематики „віддзеркалюється” й у науковій площині, зокрема у підвищенні інтересу вчених до процедурних аспектів глобального управління. Науковці все частіше піднімають питання щодо необхідності пошуку нових інструментів регуляції глобальних процесів, і зокрема переформатування процедур вироблення рішень (А. Александров [1], М. Барнетт і Р. Дюваль [2], К. Бредфорд [3], Е. Гранд [4], П. де Сенаркленс [5]).

У вітчизняній політичній науці проблематику глобального управління і тенденцій, що зумовлюють реалізацію сучасних політико-творчих процесів, активно розробляють О. Білоус [6], В. Бебик [7], І. Воронов [8], Б. Гуменюк [9], А. Поручник [10], М. Шепелев [11].

І хоча у вивченні різноманітних аспектів глобалізації досягнуто дослідницького консенсусу, який полягає в тому, що для ефективного вирішення проблем потрібна гнучка система глобального управління, яка не є тотожною „світовому уряду”, у той же час залишаються дискусійними питання щодо шляхів і механізмів перерозподілу управлінських функцій між різноманітними акторами; зниження витрат на адаптацію держав до системи управління, яка трансформується; у тому числі питання щодо методів, які будуть переважно реалізовуватися у процесі глобального управління. Розробка концептуальних основ означеної проблематики здатна забезпечити глибинне розуміння і можливість оптимізації процесу формування політичних рішень, що уявляється актуальним завданням у сфері політичних наук.

Мета цієї роботи полягає у вивченні політичних і організаційних умов розвитку інфраструктури глобального управління.

Означене завдання потребує попереднього розкриття змістовного наповнення дефініції „глобальне управління”, а також визначення поточних тенденцій, що обумовлюють трансформацію механізмів політичного управління в цілому.

Глобальне управління є особливим типом політичного управління, виступаючи інтегрованим поняттям, що відбиває специфіку діяльності, пов’язану з узгодженням і координацією плюралізму інтересів учасників світової політики. Хоча пріоритет все ще віддається націо-державним інтересам, однак цілі, тактика і стратегія інших акторів не можуть не враховуватися, оскільки останні частіше за все слугують основою глобальної інфраструктури відносин.

У політичній науці можна визначити декілька концептуальних підходів до трактування глобального управління. Частина з них виходить з необхідності утворення зовсім нових інституцій і органів, які б могли відповідати викликами сьогодення і бути представлені більшістю (А. Етціоні [12], Дж. ЛеГро [13], Л. Кабрера [14], Ц. де Прадо [15]).

Однак очевидним недоліком цієї ідеї, на нашу думку, є проблеми легітимності такого інституту, оскільки невизначеним залишається механізм утворення подібного органу та процедурних аспектів включення держав у процес прийняття рішень. Реалії світової політики виявляють низький рівень оперативності вироблення рішень членами провідних міжнародних організацій.

У рамках іншого концептуального підходу розглядається можливість комплексного реформування наявних міжнародних інституцій, перегляду їх компетенції та повноважень на користь розширення (П. Гласберген [16], М. Малок-Браун [17], Е. Ньюман [18]). Критики концепції „світового уряду” виступають за спробу утворення міждержавного регулювання на основі наявних міжнародних інституцій, зокрема Організації Об’єднаних Націй.

Ідея реформування Організації Об’єднаних Націй існує вже досить довго. За всю історію свого існування ООН довела свою необхідність у вирішенні таких питань, як запобігання національних, релігійних і регіональних конфліктів, гуманітарні кризи на різних континентах, нерозповсюдження зброї масового знищення, боротьба за права людини та багато іншого. Критичні висловлювання щодо цієї організації звучать як з боку молодих держав, утворених в

останні десятиліття ХХ ст., так і її найбільш „відданих” членів. Одних не влаштовує невключеність у процес прийняття рішень, інших – неефективний механізм їх прийняття.

Можна виділити дві точки зору на реформування ООН: поетапне, „еволюційне” перетворення організації та радикальне. „Еволюційний” підхід робить акцент на поетапному реформуванні Ради Безпеки ООН і перетворенні його на більш представницький і легітимний орган (Т. Вайс [19], А. Найт [20], Ф. Франда-Маркус [21]). Інша точка зору припускає комплексний і більш радикальний підхід до реформування, а саме – створенні на основі РБ ООН свого роду глобального уряду та глобального парламенту з Генеральної Асамблеї (Г. Кларк та Л.Б. Сон [22]). Незважаючи на велику кількість прихильників ідеї реформування ООН, вона не враховує впливу інших міжнародних акторів на процес прийняття глобальних рішень. Також необхідно, відзначити, що на відміну від старої Ліги націй, зі складу якої у 1930 р. вийшли майже всі впливові держави, ООН ніколи не було покинуто ні однією державою. (Тільки у червні 1950 р. Сталін наказав радянській делегації залишити Раду Безпеки, що дозволило Сполученим Штатам прийняти резолюцію про введення військ у Корею). З цих пір жодна держава світу не ризикнула повторити цей прецедент і залишити своє місце в ООН не зайнятим.

Дійсно ООН є все ще настільки значущим дискусійним форумом, де приймаються практичні рішення і забезпечуються їхнє виконання, що „...ігнорувати ООН для будь-якої держави було б рівнозначно тому, якби комерційна фірма, підтримуючи контакти зі своїми конкурентами, не слідувала б за фондовою біржею, де визначається доля всіх” [23, с.470].

Загально визнаним є факт, того що принцип формування Ради Безпеки ООН більше не відповідає новим умовам світової політики, і у своєму нинішньому форматі не може більше гнучко й ефективно реагувати на її тенденції. Зокрема вирішення найважливіших світових проблем уже неможливо без участі такого потужного актора, як Німеччина, яка робить не тільки суттєвий фінансовий внесок, а й бере участь у військових операціях, й активно реалізує політику допомоги країнам, що розвиваються.

Ряд учених апелює до нової системи глобального управління не як до інституційного утворення, а як до глобального

консенсусу групи наймогутніших держав світу (Дж. Кіртон [24], В. Раймонд [25], Б. Ривлін [26]). Подібне трактування глобального управління, що включає процеси, опосередковані державними і недержавними учасниками, представлено у концепції „урядування без уряду” (Governing Without Government) (Дж. Розенау і Е.-О. Шемп’ел [27], А.-М. Слотер [28]).

Що стосується управління, то влада тут асоціюється з процесами, які виникли в результаті здійснення повторюваних практик, які мають владну природу, і водночас не обов’язково конституційно оформлені. У цьому й полягає головна перевага систем управління, основою яких є уряд (government) як гарант забезпечення процесу регулювання. У випадку управління (governance) таких зобов’язань, як правило, немає. У цьому й полягає основна складність реалізації глобального управління.

Останніми роками популярності набула інтерпретація „глобального управління” як конкретного режиму соціальної взаємодії, логіка якого відрізняється від ринкового або урядового регулювання. Зокрема Джеймс Розенау трактує глобальне управління як „систему правил на всіх рівнях людської діяльності – від родини до міжнародних організацій – у яких досягнення цілей шляхом контролю має транснаціональні наслідки” [29, с.13]. Ця дефініція має чотири структурні елементи: система правил, рівні людської діяльності, досягнення цілей і транснаціональні наслідки. Перша складова відноситься до питання контролю у міжнародній політиці. Система правил розкриває вплив норм, очікувань і поведінки відносно акторів у конкретній площині управління. Важливо, що будь-яка інституціоналізована політична влада не обов’язково є запорукою ефективності системи правил.

Другий елемент глобального управління цієї методологічної моделі відповідає „рівням людської активності”, тобто місцевим, субнаціональним, національним, міжнародним і транснаціональним механізмам контролю. Включення „рівня родини” у свою дефініцію можна трактувати як певний виклик-стимул для вчених, які розробляють цю проблематику, щоб змусити їх задуматися над питанням типів взаємозв’язків, які мають аналізуватися окрім традиційного рівня, представленого у дослідженнях міжнародної політики.

По-третє, визначення свідчить, що взаємодії повинні розглядатися як явища

глобального управління, тільки якщо вони є навмисними, тобто, якщо вони відносяться до індивідуальних або колективних цілей. Ця складова є дещо обмеженою, оскільки виключає спонтанні процеси з глобального управління. На практиці у багатьох випадках складно чітко визначити межу між цілеспрямованими і нецілеспрямованими процесами, оскільки такі процеси, як навчання чи розповсюдження інновацій, також можуть виступати елементами глобального управління.

Насамкінець, транснаціональні наслідки як четверта визначальна характеристика глобального управління є скоріше обмежувальним, ніж поширювальним елементом визначення, оскільки другий критерій уже включає різноманітні рівні людської активності.

Зауважимо, що „глобальне управління” – це не нормативний термін, який визначає якісну оцінку його проявів. Глобальне управління, на нашу думку, краще трактувати у термінах конкретних домовленостей кооперативного характеру, спрямованих на вирішення конкретних завдань. На глобальне управління, як і на будь-який інший тип політичного управління, впливають об’єктивні та суб’єктивні чинники, різноманітні організовані та стихійні дії. Однак наслідки впливу таких дій або факторів є набагато менш передбачуваними, ніж вплив аналогічних дій і факторів на політичне управління в окремо взятій державі. Тренди, які фіксуються у наукових дослідженнях свідчать про складність політичних, соціальних, економічних і культурних процесів, що відбуваються у світі. Узагальнюючи їх, спробуємо визначити низку кластерів, які зумовлюють динаміку змісту політико-творчих процесів у глобальній інфраструктурі влади.

Розвиток полісуб’єктності глобальної інфраструктури влади. Однією зі стійких тенденцій міжнародних відносин, існування якої визнається сьогодні всіма теоретичними напрямками міжнародно-політичної думки, є зростання кількості й різноманіття соціальних суб’єктів, що беруть участь в їх функціонуванні, або що впливають на їхній стан. Це стосується традиційних міжнародних акторів – держав і міждержавних інститутів, і ще в більшій мірі таких нових акторів, як транснаціональні корпорації, неурядові організації, різного роду асоціації, стійкі групи. Але найбільш вражаючими є ті зміни, які вносить в характер і стан міжнародних відносин різного роду

тимчасові об’єднання і неорганізовані приватні особи. З цієї точки зору, посилення взаємозалежності і процеси глобалізації утворюють появу фундаментально нових тенденцій у світовій політиці. По-перше, відбувається автономізація діяльності транснаціональних акторів – етнічних, релігійних, культурних, професійних та інших груп, мультинаціональних фірм, представників ринкових, комунікативних, інформаційних і міграційних потоків, а також діаспор, кримінальних кланів, окремих видатних особистостей. За таких умов державний суверенітет підривається „розщепленням” лояльності індивіда між трьома відносно самостійними сферами – державою, транснаціональними і соціокультурними мережами. У той же час, єдиної відповіді серед учених на питання, хто з акторів (суб’єктів, учасників – наразі) міжнародних відносин буде визначати їх зміст і характер у близькому й більш віддаленому майбутньому, немає. Разом із тим не викликає жодних сумнівів та обставина, що зміни в міжнародних відносинах значною мірою залежать від цілей, які ставлять перед собою міжнародні актори, а також від вибору ними засобів для їх досягнення. Як відзначають Д. Хелд і Е. Мак-Грю, поширення міжнародних представництв та організацій привело до значних змін у структурі прийняття рішень на рівні світової політики [30]. Інші дослідники наголошують на процесі інтернаціоналізації політичного рішення: якщо раніше глобалізація була долею держав, пізніше – корпорацій, то наразі – у неї включаються окремі люди і мініколективи [31].

Трансформація міжнародного політичного порядку і криза глобального лідерства. Глобальне управління здійснюється виходячи з примату багатополярності над монополярністю. Висловлюючи прагнення враховувати інтереси більшості представників світової спільноти, керівництво глобальних інституцій часто приймає рішення, керуючись правом „сильного”. Окрім цього, більшість глобальних інституцій фінансується найбагатшими країнами, що також впливає на прийняття тих або інших рішень. Визнанням реальності багатополярності світу та економічного впливу нових глобальних гравців і регіональних інтеграційних угруповань як нових суб’єктів глобального управління стало розширення „великої вісімки” (G8) до формату „великої двадцятки” (G-20) для спільного подолання глобальної економічної

кризи. Конкретним механізмом такої взаємодії є утворення нового координаційного органу – Ради з фінансової стабільності із повноваженнями глобального нагляду за економічними процесами. Передбачається, що ця інституція у співробітництві з МВФ повинна надавати ранні попередження про макроекономічні й фінансові ризики і заходи з їх подолання. Рада покликана змінити існуючу систему регулювання, для того щоб представники „фінансової влади” могли ідентифікувати і вживати дій з попередження ризиків, підвищити регулювання і спостереження за усіма системно важливими фінансовими інституціями, інструментами і ринками. Хоча, варто відзначити, що всередині західної коаліції існує тенденція домінування регіональних інтересів над глобальними. По суті головні розбіжності всередині „двадцятки” з приводу визначення основних фінансових механізмів посткризового розвитку світової економіки зумовлені неготовністю лідерів до об’єктивної оцінки ситуації, що склалася. Як зазначають аналітики, навіть визнаючи факт своєї глобальної економічної переваги, недосконалість управління глобальною економікою і необхідність реформування існуючої фінансової системи, побудованої в інтересах глобальних економічних гравців, G8 не вважає за потрібне або можливе зробити наступний крок. А саме: визнати також і факт своєї наростаючої, в умовах кризи, залежності від темпів розвитку інших „нових” економік, що розвиваються за своїми правилами, які не відповідають прийнятим великою вісімкою „демократичним правилам” поведінки у світовій економіці і політиці, але володіють економіко-географічними чи іншими перевагами.

Впливовим фактором зміни сучасного глобального світу стало входження США у стадію стагнації, пов’язану зі спільною кризою фінансового капіталізму. Гегемонія США, хоча й зберігається, але продовжує слабшати, що сприяє укоріненню тенденцій переходу до багатополярного світу. У зовнішній політиці Сполучені Штати випробовують модель „керованого хаосу”, включаючи політичну нестабільність у ряді країн, підриив повноважень центральної влади і фактичне роздроблення великих держав.

У питанні глобального лідерства в якості альтернативної противаги США розглядається Європейський Союз, який, однак, наразі також переживає не найкращі часи. Хоча, напевно чи будь-хто вирішить оскаржувати

той факт, що інтеграційні процеси зробили суттєвий внесок у вирішення як мінімум екзистенціальної проблеми – вони допомогли утримати Європу від масштабних міжнародних конфліктів. Більш того, навіть в умовах світової економічної кризи, яка ставить під питання існування основ ЄС, громадська думка, як і раніше, схиляється до того, що плюси від функціонування інтеграційного об’єднання переважають наявні витрати. Сам Європейський Союз розглядається як більш ефективний інститут у боротьбі з кризою порівняно з національними урядами та іншими міжнародними організаціями. Зокрема рішення лідерів Євросоюзу про створення єдиного банківського союзу продиктовано тією обставиною, що саме банківська криза 2007-2008 років стала підґрунтям поточної глобальної рецесії. Згідно з цим проектом найкрупніші банки Євросоюзу перейдуть під контроль Європейського Центрального Банку (ЕЦБ), а інші стануть частиною глобальної європейської фінансової системи. Глави держав Європейського Союзу розраховують посилити контроль за ризиками і стабілізувати фінансову ситуацію в Євросоюзі банківської системи, об’єднавши усі банки під контролем ЄЦБ.

Однак тенденцію формування багатополюсності пов’язують не стільки з Європейським Союзом, скільки з роллю Китаю на міжнародній арені як нового претендента на глобальну гегемонію. Дійсно, Китай швидко перетворився на один із головних полюсів світової економіки. Він займає перше місце у світі за чисельністю населення і третє за обсягами ВВП, володіючи при цьому третім за могутністю ядерним потенціалом. Такі можливості дозволяють Китаю відіграти роль не тільки регіонального полюсу, а й суттєво впливати на процеси глобального управління в цілому. Останній факт підштовхує КНР до визначення своєї позиції у світі: або обмежити зону свого впливу, формулюючи чітко і зрозуміло для інших акторів межі своєї компетенції (можливо, у найбільш прийнятному для себе вимірі – вимірі глобальної економіки), або спробувати створити власний політичний проект світового порядку, що може спровокувати фрустраційні процеси у глобальній інфраструктурі влади. У будь-якому разі „замкнутися на собі” і задовольнитися наявною роллю „молодшого партнера”, нехай і великого, Китаю не вдасться. „Валютні війни”, які нещодавно розгорнулися між

США та Китаєм, засвідчують зростання суперництва за світове лідерство та остаточний перехід до моделі багатополлярної моделі світоустрою.

Таким чином, старі правила міжнародного устрою уже не відповідають наявним викликам, а нові поки що не створені. Наразі ми можемо спостерігати регіоналізацію світу, яка веде до відокремлення євроатлантичного, тихоокеанського і, можливо, євразійського геополітичних утворень.

Асиметричність гео економічного трансферу. З одного боку, спостерігається поступове, але неухильне переміщення центру світового економічного розвитку із Заходу, від США та Європи на Схід, у напрямку до Китаю, країн Південно-східної Азії, Індії, а з іншого – відбувається нарощування глобальних міграційних потоків на противагу переміщенню центру світового економічного розвитку. З огляду на те, що зростання світової економіки, яке розпочалося у 2010 р., виявилось нестійким, а глибина боргових криз у низці провідних країн загрожує поширенням кризових явищ у глобальному масштабі, економічна сфера продовжує залишатися у центрі уваги світової спільноти. При цьому пріоритетність економічних питань відволікає ресурси від вирішення інших важливих проблем глобального розвитку: екологічних, технологічних, соціальних тощо. Накопичення таких проблем містить суттєві загрози для глобального розвитку. Розвинуті країни продовжують наполягати на збільшенні ролі міжнародних фондів в інтересах економік, що розвиваються, не визначаючи свої інтереси, і не враховуючи, що зростання економіки останніми роками забезпечували переважно країни, які розвиваються, за рахунок сировинної спрямованості їхніх економік і дешевизни основних чинників виробництва. Особливістю поточного етапу глобального економічного розвитку є те, що країни спрямовують свою економічну політику, в першу чергу, на вирішення питань внутрішнього розвитку.

Іншою важливою особливістю економічної політики стає усунення суперечності між національною політикою (інтересами) і глобальними цінностями. У той час, як розвинені країни намагаються подолати триваючу боргову кризу та бюджетні дефіцити, держави, які отримали від кризи певні конкурентні переваги і стали новими лідерами, прагнуть наростити свою могутність і впливовість як у регіональному, так і світовому масштабах.

Вирішення цього завдання ускладнюється сформованою специфікою міжнародного співробітництва у сфері економіки.

По-перше, прагнення до глобального партнерства ще не стало, але в умовах кризи стає об'єктивною необхідністю. Сьогодні у сфері міжнародного співробітництва склалася така ситуація: чим сильніше уряди окремих держав, тим більше елемент добровільності у цьому співробітництві.

По-друге, є розбіжності з питань політичних цінностей, інтересів, стандартів життя та екологічних обмежень, які ще більше ускладнюють добровільне досягнення компромісу.

По-третє, існує неготовність національних економік брати на себе зобов'язання і відповідальність за такі глобальні проблеми, як, наприклад, міжнародна торгівля, захист навколишнього середовища і т.п.

Де-вертикалізація політичного управління. Одним із провідних трендів сучасного управління, визнаних багатьма дослідниками, є трансформація політичного й управлінського порядку від ієрархій/організацій (або ринків/анархій) до мережних структур. Дійсно, сучасне політичне управління має вже небагато спільного із традиційним веберівським поняттям ієрархії або неоконсервативною ідеєю надання державних послуг через приватні ринки. І, хоча державна політика, за визначенням, знаходиться у веденні органів державної влади і спрямована на забезпечення „суспільного блага”, натомість, сфери публічної політики останнім часом перетворюються на певний вид гібридних утворень, що являють собою приватні або громадські інституції. Зміст цього процесу полягає в тому, що суспільство більше не контролюється виключно централізованими структурами: „У сучасному світі інструменти контролю розсіяні між множинністю різноманітних акторів, і їх координація більше не є результатом „централізованого керування”, а виникає у процесі цілеспрямованої взаємодії окремих акторів” [32, с. 503]. Крім того, механізми прийняття політичних рішень не можна зводити тільки до формальної – адміністративної діяльності органів влади, оскільки вони включають діяльність інших акторів, які, не будучи державними, беруть участь у процесі політичного decision-making. Сучасні моделі політичного управління здебільшого є неієрархічними. Дійсно, спектр політичних рішень, які формуються виключно у системі державних органів влади є доволі

обмеженим. Політичне управління передбачає взаємодію і взаємозалежність між державними і недержавними суб'єктами, а також між різними видами публічних акторів, у тому числі й у міжнародній політиці. Мережне управління трактується, перш за все, як „гнучка модель прийняття політичних рішень, заснована на використанні відкритих мереж” [33, с.8]. Головна ідея мережного управління, полягає в тому, що у процесі прийняття рішень ієрархічна модель відносин держави й суспільства заміщується довгостроковими відносинами взаємозалежності між акторами, що діють у різноманітних державних і громадських структурах. Політичні мережі можуть визначати варіативність опцій прийняття рішень шляхом формування їх власного середовища, з наслідками для відповідності між політичними інтересами, організаційною структурою та економічними цілями.

Віртуалізація суспільно-політичних відносин. Активне освоєння Інтернет-простору політичними учасниками сприяє формуванню глобального політичного ринку, на якому вільно поширюється продукція будь-якої політичної спрямованості. Відбувається формування глобальних політичних громад і організацій, які не мають національних юрисдикцій, тобто вони діють поза межами державного суверенітету. Вплив сучасних інформаційних технологій на прийняття політичних рішень, виявляє певну тенденцію у поступовій і системній трансформації політико-творчих практик. Найбільш значущим наслідком такого процесу, на наш погляд, є його де-етатизація. Фактично сьогодні можна спостерігати поступову втрату державою монополії на прийняття політичних рішень, незалежно від її устрою, форми правління, режиму, пануючої ідеології тощо. Віртуальна реальність суттєво трансформує сучасну політичну дійсність. Он-лайн-комунікаційні технології окреслили новий партиципаторний потенціал, який дає можливість більш прямих і відповідно менш опосередкованих відносин між громадянами та їх урядами. Порівняно з класичними формами участі, ІТ-версії політичної активності є більш доступними і більше зумовлені інтерактивною двосторонньою комунікацією. Розуміння політичної участі, в першу чергу, як комунікативного процесу набуває нової конкретики.

Зауважимо, що глобальні масштаби не розширюють арсенал технологій управління, не полегшують шляхи прийняття

управлінських рішень, не полегшують контроль за їх виконанням. У той же час від ефективності глобального управління значною мірою залежить стійкість міжнародної системи і стабільність глобального політичного простору.

Усе більшу увагу дослідники останніми роками приділяють якості демократичних механізмів прийняття рішень і питанням легітиматії політико-творчих процесів у багаторівневих системах управління (К. Дінгверт [34], Л. Браун [35], М. Коніг-Арчібагі [36], Д. Хелд [37], А. Р. Хоффман [38]). Вони формулюють пропозиції для досягнення більш підзвітної, прозорої участі громадян у системі глобального управління, поряд із інституційною структурою для регулювання глобалізації, яка поєднує в собі економічну ефективність і соціальну рівність. Акцент робиться на багаторівневому управлінні, підкреслюючи значимість регіонального управління сполучною ланкою між місцевими і глобальними рівнями. Вивчення цих питань має вирішальне значення для створення легітимної системи глобального управління.

Підсумовуючи наш аналітичний огляд тенденцій, які зумовлюють поточний стан і перспективи розвитку глобальної системи управління, можна відзначити, що остання потерпає від проблеми низького рівня ефективності регулювання проблем, у першу чергу, сфери економіки й безпеки у взаємозалежному світі, де вплив локалізованих криз або певних політичних прорахунків виходить далеко за межі національних кордонів. У той час як глобальні кризи й ризики знаходяться на підйомі, структури глобального управління, які виникли у період після Другої світової війни, частіше розглядаються як погано пристосовані до вирішення глобальних проблем. Багато інституційних механізмів, вже не відповідають поточним трендам з точки зору завдань, які перед ними постали, а саме – фінансова нестабільність, кліматичні зміни, дефіцит енергоресурсів, безробіття і, головне, – міжнародний порядок, який все більше набуває рис багатополярності.

Найбільш обговорюваною у політологічному дискурсі на сьогоднішній день є проблема легітимності глобального управління. Дослідники спільні у думці, що підвищення легітиматії процесу творення політики у глобальному правлінні можна забезпечити за рахунок розширення участі державних і недержавних акторів, і приділяти пріоритетну увагу громадським

інтересам над приватними і корпоративними. У цьому ракурсі подальшого дослідження потребують політичні механізми урахування інтересів меншості у процесі розробки, прийняття і реалізації управлінських рішень в умовах поглиблення взаємозалежності. Особливої дослідницької уваги, на нашу думку, заслуговує питання ролі національного рівня урядування, як посередника між глобальними неурядовими організаціями та регіональним рівнем управління і місцевими органами влади.

ЛІТЕРАТУРА

- Alexandroff A. S. Can the World Be Governed?: Possibilities for Effective Multilateralism / A. S. Alexandroff. – Wilfrid Laurier Univ. Press, 2008. – 436 p.
- Barnett M.N. Power In Global Governance / M. N. Barnett, R. Duvall. – Cambridge University Press, 2005. – 368 p.
- Bradford C.I. Global governance reform: breaking the stalemate / C.I. Bradford, J.F. Linn. – Linn Brookings Institution Press, 2007. – 142 p.
- Grande E. Complex Sovereignty: Reconstituting Political Authority in the Twenty-First Century / E. Grande, L. W. Pauly. – University of Toronto Press, 2005. – 348 p.
- Senarclens de P. Regulating globalization: critical approaches to global governance / P. de Senarclens, A. Kazancigil. – United Nations University Press, 2007. – 296 p.
- Білоус О. Глобальна перспектива і сталий розвиток / О.Г. Білоус, Ю.М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.
- Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика: навч. посібник / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтярьова. – К.: Університет «Україна», 2006. – 208 с.
- Воронов І. Глобалізація і політика. Реалії і перспективи соціальних трансформацій / І. О. Воронов. – К.: Генеза, 2004. – 288 с.
- Глобалізація і сучасний міжнародний процес / за заг. ред. проф. Б. Гуменюка і проф. С. Шергіна. – К.: Університет „Україна”, 2009. – 508 с.
- Поручник А. Формування інституційних передумов системи глобального управління / А. Поручник, Ю. Гайдай // Міжнародна економічна політика. – 2008. – № 8 – 9. – С. 42 – 77.
- Шепелев М. Політична система мондіалізму / М. Шепелев. – Політичний менеджмент. – №5. – 2008. – С.151 – 160.
- Этциони А. От империи к сообществу: новый поход к международным отношениям / А. Этциони. – М.: Ладомир, 2004. – 384 с.
- LeGro J. W. Rethinking the World: Great Power Strategies And International Order / J. W. LeGro. – Cornell University Press, 2005. – 253 p.
- Cabrera L. G. Global Governance, Global Government: Institutional Visions for an Evolving World System / L. G. Cabrera. – State University of New York Press, 2011. – 327 p.
- De Prado C. Global Multi-level Governance: European and East Asian Leadership / C. de Prado. – United Nations University Press, 2007. – 275 p.
- Glasbergen P. Partnerships, Governance and Sustainable Development: Reflections on Theory and Practice / P. Glasbergen. – Edward Elgar Publishing, 2007. – 314 p.
- Malloch-Brown M. The Unfinished Global Revolution: The Pursuit of a New International Politics / M. Brown. – Penguin Press, 2011. – 260 p.
- Weiss T. G. Global Governance and the UN: An Unfinished Journey / T. G. Weiss, R. Thakur. – Indiana University Press, 2010. – 420 p.
- Knight A. A. Changing United Nations: Multilateral Evolution and the Quest for Global Governance / A. Knight. – New York: Palgrave, 2000. – 257p.
- Franda-Marcus F. The United Nations in the twenty-first century: management and reform processes in a troubled organization / F. Franda-Marcus. – USA.: Lanham, MD., 2006. – 257 p.
- Newman E. Multilateralism Under Challenge: Power, International Order, And Structural Change / Newman E., Thakur R., Triman J. Multilateralism. – Academic Foundation. – 2006. – 578 p.
- Кларк Г. Достижение всеобщего мира через мировое право. Два альтернативных плана. Основные характеристики общего плана / Г. Кларк, Л. Сон // Теория международных отношений: Хрестоматия / Сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 2002. – С. 111 – 114.
- Кревельд ван М. Расцвет и упадок государства / М. ван Кревельд. – М.: ИРИСЭН. – 2006. – 554 с.
- Киртон Дж. Дж. Система „Группы семи/восьми” и глобальное управление / Дж. Дж. Киртон // Вестник международных организаций. 2009. – № 3 (25). – С. 62 – 78.
- Raymond W. Converse World Government, Utopian Dream Or Current Reality Volume 2: Lessons of History from the United States and the European Union / W. Raymond W. – Algora Publishing, 2011. – 240 p.
- Rivlin B. The UN Reform Conundrum / B. Rivlin // American Foreign Policy Interests. – Vol. 27. – Issue 5. – October 2005. – P. 365 – 384.
- Rosenau J. Governing Without Government / J. Rosenau, E.-O. Czempiel // Stoker G. Governance as Theory: Five Propositions. – International Social Science Journal. – № 155. – 1998. – P. 17 – 28.
- Slaughter A.-M. A New World Order / A.-M. Slaughter. – Princeton University Press, 2005. – 368 p.
- Rosenau J. N. Governance in the Twenty-first Century / J. N. Rosenau // Global Governance. – № 1.– 1995. – P.13 – 43.
- Гелд Д. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура / Д. Гелд, Е. Мак-Грю. Пер. з англ. – К.: Фенікс, 2003. – 584 с.
- Friedman T. L. The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century / T. L. Friedman. – Douglas & McIntyre, 2007. – 672 p.
- Blatter J. Beyond Hierarchies and Networks: Institutional Logics and Change in Transboundary Spaces / J. Blatter // Governance: An International

Journal of Policy, Administration and Institutions. 2003. – Vol. 16. – № 4. – P. 503 – 526.

33. Falkner G. Policy Networks in a Multi-Level System: Convergence Towards Moderate Diversity? / G. Falkner // West European Politics. 2000. – № 23(4), – P. 94 – 120

34. Dingwerth K. The new transnationalism: transnational governance and democratic legitimacy / K. Dingwerth Palgrave Macmillan, 2007. – 260 p.

35. Brown L.D. Creating Credibility: Legitimacy and Accountability for Transnational Civil Society / L. D. Brown. – Kumarian Press, 2008. – 183 p.

36. Koenig-Archibugi M. New Modes of Governance in the Global System: Exploring

Publicness / M. Koenig-Archibugi, M. Zürn. – Delegation & Inclusiveness. – Palgrave Macmillan, 2006. – 256 p.

37. Held D. Global Governance And Public Accountability / D. Held, M. Koenig-Archibugi. – Blackwell, 2005. – 290 p.

38. Hoffmann A.R. Closing Or Widening the Gap?: Legitimacy and Democracy in Regional Integration organizations / A. R. Hoffmann, J. M. van der Vleuten. – Ashgate Publishing, Ltd., 2008. – 206 p.

УДК 323.28

Єгорова А.І.

Харківський національний
університет ім. В.Н. Каразіна

СУПЕРНИЦТВО РОСІЇ І США В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Аналізується вплив Росії та США на центральноазійський регіон. Особлива увага приділяється зіткненню інтересів цих двох великих держав у Центральній Азії. Розглядається участь зовнішньополітичних суб'єктів у внутрішній політиці центральноазійських держав на прикладі Киргизстану. Зіткнення інтересів відбувалося у питаннях реалізації кольорових революцій, розташування військових баз, приєднання до міжнародних організацій тощо.

Ключові слова: Центральна Азія, суперництво Росії та США, Киргизстан.

Єгорова А.І.

СОПЕРНИЧЕСТВО РОССИИ И США В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ

Анализируется влияние России и США на центрально-азиатский регион. Особенное внимание уделяется столкновению интересов этих двух великих государств в Центральной Азии. Рассматривается участие внешнеполитических субъектов во внутренней политике центрально-азиатских государств на примере Кыргызстана. Столкновение интересов происходило в вопросах реализации цветных революций, размещения военных баз, присоединения к международным организациям и т.п.

Ключевые слова: Центральная Азия, соперничество России и США, Кыргызстан.